

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.16, november 2020

Indledningen er redigeret af Vanja Thaulow og Steen Tullberg

Tilsyn ved cand.theol., adj. professor (i dansk salme- og kirkehistorie) Jørgen Kjærgaard

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktcommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til “Aand og Sang”

ved Else Riisager

Indhold

- 1 Udgivelse
- 2 Struktur
- 3 Genre og indhold
- 4 Efterliv
- 5 Anvendt litteratur

1 Udgivelse

Digtet “Aand og Sang” udkom første gang nytårsdag 1837, hvor det stod trykt i årets første nummer af *Nordisk Kirke-Tidende*. Ugeskriftet, der blev udgivet af J.C. Lindberg, havde baggrund i grundtvigsk prægede standpunkter og indeholdt ofte digte og artikler af Grundtvig. Siden 1833 havde det dannet et forum for og en forbindelse mellem kristeligt ‘vakte’ kredse i hovedstaden og rundt i landet (se Baagø 1958, s. 205-208).

I oktober 1836 var Grundtvig begyndt at udgive sin salmesamling, *Sang-Værk til den Danske Kirke*. Igennem en årrække havde han mere eller mindre intensivt arbejdet på det omfattende projekt, der kom til at rumme 401 salmer. Udgivelsen udkom i hæfter med salmerne arrangeret i en fastlagt struktur. Digtet “Jule-Nat og Nyaars-Dag”, der også var trykt i nytårsudgaven af *Nordisk Kirke-Tidende*, blev anbragt i hæftet med danske julesalmer, mens “Aand og Sang” blev genoptrykt i sangværkets fjerde hæfte, som blev sat til salg den 22. marts 1837. Salmen var her placeret som nr. 114 i gruppen af nye, danske salmer til almindeligt brug i kirken. I salmesamlingen blev den benævnt ved sin førstelinje, “Som Høielofts-Sale”.

2 Struktur

Strofeformen i “Aand og Sang” er forholdsvis kunstfærdig for en salme. De seks første verslinjer har krydsende rim med to rækker af rimord. De to sidste vers i strofen har form af et varierende omkvæd, og her udgør i alle strofer vendingen “den Levende (Aand)” det centrale element, som tungemål og sang skal besjæles af.

Salmens 12 strofer er opbygget i en struktur, der har form af et V, hvor det afgørende vendepunkt i salmen sker mellem strofe 6 og 7. I strofe 1-4 anføres de negative konsekvenser, når ikke “den Levende (Aand)” er kernen i sang og digtning. I strofe 5 manes denne negative digtning i jorden, og i strofe 6 opfordres der til genopvækkelse af den digtning og sang, der er inspireret af “den Levende (Aand)”. I strofe 7-12 er opvækkelsen sket. Sammen med røsten af ordet fra evigheden vækkes ånden i menigheden ved dåb og nadver (strofe 7). Menigheden svarer igen med lovsang fra hjertet (strofe 8 og 9) og udtrykker hele skaberværkets lovprisning af den levende skaberånd (strofe 11 og 12).

3 Genre og indhold

Ligesom “Jule-Nat og Nyaars-Dag” har “Aand og Sang” med salmens kunstfærdige opbygning og billedrige poesi mere præg af åndelig digtning for den enkelte, end den umiddelbart opfordrer til opbyggelig og fælles salmesang i menigheden. Til trods for formen har Uffe Hansen dog regnet “Aand og Sang” blandt Grundtvigs menighedssalmer (Hansen 1937-1966, bind 1, s. 272).

Salmen berører centrale temaer i Grundtvigs teologi, som overordnet set er udspændt mellem skabelsesteologi og åbenbaringsteologi (se Iversen 2012, s. 94-102). Samtidig er Grundtvigs teologi trinitarisk, det vil sige, at den altid henviser til treenheden af Faderen, Sønnen og Helligånden. Det er således den samme levende ånd, der er til stede ved skabelsen (jf. 1 Mos 1,2 og 2,7), som er i Kristus (jf. Joh 1,1-18) og i Helligånden, og som til stadighed skaber igennem den fremadskridende tid og historien. “Kristus er skabelsens virkende Gudsord” (Iversen 2012, s. 95; jf. strofe 7 og 11). Eftersom mennesket er skabt i Guds billede ved hans skaberord (jf. 1 Mos 1,26-27) og fortsat har del i hans livsånde, så er menneskets evne til at tale som “et aftryk af det store skaberord” (Iversen 2012, s. 98). Ånd og ord kan dog misbruges (jf. strofe 1-6). Men når Kristus, ‘det levende ord’, er til stede i forkyndelsen, dåben og nadveren, virker den levende ånd, og menigheden svarer med sang, der er lovsang (Iversen 2012, s. 99; jf. strofe 7-12).

Ikke kun den levende menighed har del i Helligånden. Som følge af skabelsen mener Grundtvig, at alle mennesker og nationer, der er i levende kontakt med deres menneskelige natur, har en levende folkeånd. “Helligånden står ikke i modsætning til menneske- og folkeånden, som har deres liv fra samme hellige skaberånd. Tværtom må Helligånden for at kunne skabe Kristustro virke i, med og under folkeånden” (Iversen 2012, s. 95; jf. strofe 8).

4 Efterliv

At både “Jule-Nat og Nyaars-Dag” og “Aand og Sang” så kort tid efter deres førsteudgivelse af Grundtvig selv blev genudgivet i hans store salmeudgivelse *Sang-Værk til den Danske Kirke*, viser om noget spændvidden i Grundtvigs forståelse af genren salme. Som “Aand og Sang” fremstår i førstetrykket uden melodihenvisning endsige trykte noder, kan man ud fra en almindelig og moderne opfattelse af genren salme højst opfatte digtet som teksten til en salme eller snarere til en åndelig sang. På trods af at “Aand og Sang” gengiver helt centrale dele af Grundtvigs kristendomsforståelse og teologi, fandt den dog ikke vej ind i mere udbredte sang- eller salmebøger, hverken på Grundtvigs tid eller senere.

5 Anvendt litteratur

- Baagø, Kaj (1958) *Magister Jacob Christian Lindberg. Studier over den grundtvigske bevægelses første kampe*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1837: 1836-1837) *Sang-Værk til den Danske Kirke*. København.
- Hansen, Uffe (1937-1966) *Grundtvigs Salmedigtning. Dens Historie og Indhold*, bind 1-3. Odense og København.
- Iversen, Hans Ravn (2012) “N. F. S. Grundtvigs trinitariske folkekirketeologi i nordisk kontekst” i *Grundvig-Studier*, 2012, s. 89-108. København.
- *Nordisk Kirke-Tidende* (1837), 5. årg., nr. 1. København.